

el raval): significat aqueix, important en l'idioma veí del Nord, no solament perquè no hi és rar sinó perquè és el que els primers estudis occitans, els de Raynouard, documentaren més en el temps dels trobadors, i perquè és el propi de la llengua de Mistral.⁵

Però això no és raó per aclarir els ulls davant el fet que el sentit de 'barriada externa' el tenim en trobadors no menys antics que Bertran de Born, com Guiraut de Calansó, on és especialment la part de la població extramurs de la ciutatella,⁶ i en els nombrosos docs. del S. XII aplegats per Brunel,⁷ en els de l'Aude (proprietat situada *in barrio castris* el més antic),⁸ de la Provença marítima i alpina, i de Gasconya.⁹ De tota manera és des de la idea de «rempart» que s'arriba a l'acc. 'tanca de metall o fusta (sovint barres)' (= cast. *verja*) que clou l'entrada d'un jardí, pati, mas, etc., tan pròpia de la ruralia catalana, des del Barcelonès, per la marina, fins a la Costa Brava i més enllà — si bé avui estranya al valencià, almenys el de la capital i l'Horta, i també a les Balears.¹⁰ Des del sentit de 'tancat' o 'portal reixat' es passà al *bàrri* del gascò de Luixon i Vall d'Aura «enclos en claiés transportables où l'on parque les troupeaux, dans les prés ou les champs, pour fumer la terre» (Schmitt, *Vie Past. d. les Pyr. C.*, 21), d'on el verb aurès *barrià* «parquer au moyen d'un b.» (Krüger, *VKR VIII*, 56, i Palay).

Quan regnaven idees ingènues pel que fa a la modèstia de l'influx àrab sobre el lèxic romànic, i no s'havia reflexionat prou sobre els procediments de derivació, hom va creure (gràcies a l'endarreriment de la filologia hispànica i al fet que en occità els romanistes no passaven de Rayn.) que l'accepció primitiva de *barri* fos «rempart» i que el mot provingués d'un *BARRIUM del «llatí vulgar» en sentit de 'barriera', derivat de BARRA; idea d'Ant. Thomas, que aquest no va escorcollar gaire (en *Essais de Ph. F.*, 89) i li acceptaren el FEW 1, 257b30-49 (i nota 3) i Bruch (*W. u. S. VII*, 158); ja hauria hagut de fer escrupol reflexionar que les deriv. en -IUM són cosa del llatí arcaic, que a penes entren en l'època del llatí tardà, mentre que *BARRA és un mot no pertanyent al llatí vulgar general, que té el seu centre de vitalitat màxima en el Nord de França, de manera que les àrees del pretès primitiu i el pretès derivat quasi s'exclouen mútuament; altres pensaren — més raonablement en l'aspecte derivatiu almenys — que podia ser derivat en -IO- format ja en pre-romà, des del cèltic *BARROS 'punta erigida', suposant que en els NLL com *Bar-le-Duc* significà pròpiament 'fortalesa' (nota breu i juvenil de Jud, *ASNSL CXXIV*, 392, que mai no hi insistí).¹¹

Però com que el tipus *barri* es documenta en terra castellana i en català força abans que a l'altra banda de la serralada, no dubto que és un mot provinent del Sud. Els testimonis més antics es refereixen a zones reconquistades de poc per aquell temps, Zamora i Aranda de Duero, de toponímia encara fortament arabitzada (cf. *Abolmóndar*, *Abolazaba*, en el citat document d'Aranda). Crec, doncs, que hem de donar la

raó a Gonçalves Viana (*Apostilas 1*, 120) i a l'Acad. Esp. (inspirada suposo per Asín, que després publicà una nota aplaudint aquesta etim., *Al-And.* IX, 25) que relacionen amb l'àrab. L'ètimon *barri* 'exterior' que ells proposen, no presenta cap dificultat fonètica, puix que els adjectius d'aquest tipus en hispano-àrab, i tots els mots de la mateixa estructura, s'accentuaven en la síl·laba penúltima en àrab vulgar, sempre que aquesta síl·laba fos llarga, és a dir si contenia vocal llarga o diftong o si terminava en consonant (Steiger, *Contrib.*, 78-9).¹²

És veritat que no és aquesta l'accepció més corrent de l'adjectiu esmentat en àrab, car el mot més usual per dir això fou *barrāni*, altre derivat de la mateixa arrel (que per cert reculava igualment l'accent) (cf. ALBARRANA). *RMA.* (36, 580), Dozy, *Suppl.* I, 61b, i Belot, només el porten en l'acc. 'silvestre'; devia, però, existir aquesta, puix que *barr* significa 'allò que és fora d'una ciutat', 'els afores', l'adverbi *barra* s'usa amb referència al que es troba a l'estranger, *min barr* i *li barr* signifiquen 'exteriorment, fora, cap a fora', *barra* són precisament els 'ravals' segons Burton (*Pilgrimage to El Medinah and Mecca*, Londres 1857).¹³

I especialment el femení de *barri*, o sigui *barriya*, vol dir 'camp lliure', 'estepa, la garriga', almenys en el llenguatge iraqi del S. X (Dieterici, no en Penrice), 'el camp, la campagne' avui en l'àrab d'Algèria i d'Egipte (Beaussier, Boqtor) i també en el del Marroc, com ho proven diverses frases i excepcions derivades que cita Louis Brunot.¹⁴ De fet, Freytag registra *barri* en l'acc. «exterus, externus» com a pertanyent a l'àrab clàssic, i avui els algerians l'usen per a «champêtre, agreste» (Beaussier). En fi, la prova més forta és que el millor testimoni de l'àrab vulgar d'Espanya, *PALC.* (amb un vocalisme de tipus *imela*, *a > i*, en el parlar tardà dels moriscos) tradueix «forana cosa (casi fiera)» per *birri*, *birrin* (254a30).¹⁵

En conclusió, *barri* tenia ample ús per a les coses foranes i per a 'camp obert' o 'garrigues' en l'àrab de l'Iraq de Harun al Raixid, i ja en el coetani dels Omeies del Califat de Còrdova. Passada aquesta època antiga de l'àrab, *barri* en aquest sentit anà restringint cada cop més les seves aplicacions sense arribar a antiquar-les en totes ni en bastants de llurs matisos. Però mentrestant, amb els permanents contactes bèl·lics de catalans i castellans des d'abans del temps d'Almansor, els nostres cristians, amb aquella mitja llengua dels almogàvers (quasi tan arabòfons com romano-parlants), s'acostumaren a anomenar *barri* les parts exteriors de les places fortes, aprengueren dels moros moltes de llurs astúcies de fortificació i les anomenaren amb aquest nom que els donaven ells, i això es transmeté ben aviat fins al fons de la terra dels occitans que tant col·laboraren ja al rescat i repoblació del nostre territori.¹⁶ Per a *esbarranics* (*AlcM*) i *barriani*, V. supra i ALBARRANA.

DERIV.: *Barriada* (c. 1890, *DBal.*, no encara Bely. ni *DAG.*); molt usual també en terres valencianes («La Muntanyeta») i «Montcarra» són «*barriades* d'Alginet», p. ex.); en castellà des de 1832 (*DAut.*).